

TOMAŽ ŠALAMUN
DEU POEMES
1966-1996

Versió per Simona Škrabec

Tomaz Šalamun va néixer circumstancialment a Zagreb, Croàcia, l'any 1941. Poc després del començament de la Segona Guerra Mundial, la família va tornar a Eslovènia. A causa de la guerra, aquest primer viatge el va fer, «portat als braços com si fos una barra de pa» d'amagat pels camins del massís fronterer de Gorjanci. Va passar tota la seva infantesa i joventut a la ciutat litoral de Koper, a tocar de Trieste. El primer contacte amb la poesia el va tenir a l'institut, quan el poeta Dane Zajc hi va venir a fer una lectura. Sempre deia que aquells poemes el van colpir com si «haguessin caigut pedres del cel».

Va estudiar Història de l'Art a la Universitat de Ljubljana i amb el seu germà pintor, Andraž Šalamun, va ser un dels impulsors de l'art conceptual a Eslovènia. La seva activitat literària va tenir uns inicis ben accidentats. Va començar a publicar en els anys de control ideològic més intransigent. El grup dels intel·lectuals dissidents, reunits al voltant de la revista *Perspektive*, el va escollir com a director perquè era un nom desconegut i creien que podrien superar millor les constants intromissions polítiques. Amb Šalamun, en canvi, la situació encara va empitjorar. A causa d'un poema seu van tancar la revista i ell com a director va ser empresonat. De totes maneres, va passar a la presó només alguns dies perquè hi va haver una onada de protestes internacionals contra la seva detenció. Amb això, abans d'haver començat realment, Šalamun ja tenia una visibilitat pública que va assumir amb el màxim compromís per la resta de la seva vida.

Des de el seu primer llibre *Pòquer* (1996) va publicar més de quaranta poemaris. La seva vida va fer el tomb definitiu el 1970 quan va ser convidat al MOMA de Nova York com a membre del grup d'artistes iugoslaus OHO. Es va establir als Estats Units per llargs períodes. Ja molt al principi de la seva estada, va entrar en contacte amb els tallers de poesia a la Universitat d'Iowa i va consolidar lligams amb els grans poetes americans. Entre els seus traductors i editors en anglès figuren Charles Simic, Robert Hass, Christopher Merrill, Bob Perlman i Joshua Beckman. Avui és considerat un dels poetes centreeuropeus més influents a l'escala mundial. De la seva influència destaca sobre tot la passió que sempre ha despertat entre els creadors més joves arreu, i a molts els ha encoratjats en les recerques poètiques més atrevides.

Cal saber que Tomaž Šalamun mai no ha escrit ni una línia de prosa, no ha volgut explicar la seva poètica de cap altra manera que obrint la forma poètica perquè pogués contenir la totalitat de l'experiència. La poesia per a ell és l'espai de màxima llibertat d'experimentació i de coratge. La manera més fàcil de descriure'l, d'acord amb la seva pròpia terminologia, és com el «poeta-monstre»: aquell visionari que s'ha entrenat per veure (i suportar) més que els altres perquè mai ha estat disposat a tancar els ulls. Šalamun és qui mostra també el monstruós, però sense oblidar ni per un instant que és la recerca de la bellesa la que guia tot els seus esforços, tots els seus atreviments més agosarats.

Tomaž Šalamun va morir a Ljubljana el 27 de desembre de 2014.

Del recull *Pòquer*, 1966

1. ECLIPSI

I

M'he cansat de la imatge de la tribu
i me n'he anat.

De claus llargs,
n'estic traient extremitats per a un cos nou.
De draps vells, en faré entranyes.
L'abric de carronya pudent
serà l'abric de la meva solitud.
L'ull, l'arrencaré del fons dels aiguamolls.
De planxes rovellades pel fàstic,
n'alçaré una cabana.

El meu món serà un món de caires esmolats.
Cruel i etern.

II

Em proveiré de claus,

claus llargs,

i me'ls clavaré al cos.

Molt suau,

molt lent,

per fer-ho durar.

Idearé un pla precís.

M'entapissaré cada dia,

per exemple, uns deu centímetres quadrats.

Llavors ho cremaré tot.

Cremarà molt de temps,

cremarà set dies.

En quedaran només els claus,

tots soldats, rovellats.

És així com quedaré.

És així com ho sobreviuré.

penguin selection, les formigues marquen el camí amb l'olor
ensumo les catedrals, el proletariat sense esperit
la senyora *femme mann-borghese*, ensumo els aduldors
ensumo la picardia i el crim
ensumo la transgressió, ensumo, dormo

Del recull *Amèrica*, 1972

3. HISTORY

Tomaž Šalamun és un monstre.
Tomaž Šalamun és la bala que travessa l'aire.
Ningú no li coneix l'òrbita.
Estirat en la foscor, flota dins la foscor.
La gent el mira, jo també el miro estranyat
i tots esperem que potser sigui un estel amb cua.
Potser representa el càstig diví
o la fita que marca el final del planeta.
Potser representa el centre de l'univers
capaç d'alimentar la terra amb energia
quan s'esgotin el petroli, l'acer i el menjar.
Potser és un simple joc de cèl·lules, un tumor
i caldria arrencar-li el cap com a una aranya.
Però Tomaž Šalamun sempre seria
rescatat, segurament el seu cap,
més aviat el cap que el cos.
I del cap creixerien cames noves.
Llavors convindria premsar-lo
entre dos vidres, fotografiar-lo i posar-lo
dins de formol perquè els nens el poguessin
observar com si fos un fetus, una sirena o
una salamandra. Els porters farien trampa
amb les entrades i les revendrien dos cops.
A la gent, això els agrada i en treuen profit.
L'any que ve probablement vagi a Hawaii
o es quedi a Ljubljana. A Hawaii farà
calor. La gent va descalça a la universitat.

Les ones arriben a l'altura de cent peus.
Tot tremola, allà el terra tremola sempre.
Els que fan diners van de bòlit per la ciutat.
El lloc és fantàstic per l'amor
perquè l'aire fa olor de sal i la brisa és suau.
Però a Ljubljana, la gent diu: Mireu-los!
Aquest és Tomaž Šalamun, va a la botiga,
amb la seva dona Maruša, compra llet
per beure-la.
And that's history.⁷⁰

70 La traducció d'aquest poema ha estat inclosa al meu article «El món d'un home feliç i el món d'un home infeliç» *L'Aiguadolç* 42 (2014), 31-32.

Del recull *Vacances*, 1976

4. LA NOSTRA FE

Europa Central!

Quin lloc tan sentimental, horrible, una catàstrofe total!

Amb pobles

entaforats en vagons de bestiar, conduïts d'excursió
a un camp de concentració, sota el gas, i altres fets de mal gust,
que s'expliquen somicant mentre s'apedacen els mitjons!

Amb pobles

que es deixen tallar braços i orelles en lluites sagnants
per la llibertat i llavors ràpidament s'inventen un capítol nou.

Ajupits, adormits, ulls clucs,

en búnquers sufocants, fets amb la pròpia mà, tot esperant
que es realitzi la fantasia global!

Amb pobles

embolicats en verd pà·lid que tentinegen d'un canelobre a l'altre
per evitar que el pentinat se'ls embruti amb els excrements
d'un etern colom blanc amb bigoti!

Que sota els matalassos amaguen els passaports,

Bum! Bum!

Hrz! Hrz!

Policia, ràtzia, bon dia, senyor, mai més no anirem a la costa
a comprar sucre a bon preu que feia de tan bon estalviar,
per no dir altres coses espirituals que fa la gent d'aquí!

I si no, els tallarem la llum!

Amb les tribus i les subtribus esperant angoixats que arribi
final de mes per poder anar al súper!

O en mans dels metges!

Que els cusen amb màquines semblants a les

de llurs besàvies per cosir els coixinets
i els tapets amb adagis: qui matina, fa farina,
qui mal fa, mal trobarà!

Amb pobles

que han mig enverinat els ocellets i el blat i els gossets i
els gatets perquè en lloc de nodrir-los amb sol i aire, els
alimenten amb trauma o algun altre plat nacional típic,
mentre la natura els ofega des de tot arreu amb
xarops i serials d'una bogeria sistemàtica!

Amb pobles

capaços d'inventar-se al costat de cada rierol una llengua nova
i també una carena de muntanyes perquè els enemics morin
de fred i no puguin telegrafiar a fora cap mena
d'alegria ni explicar quines coses interessants han vist ni quins
pobles tan majestuosos han descobert!

Amb pobles

que deixen que un cuc en pessigui un altre d'acord amb
algun procediment innovador i llavors la flora s'organitza
en un seguici amb tota regla perquè simplement
no tenen ni gust ni seny!

Amb pobles

que tenen tots els éssers joves miserablement peluts
perquè han expirat tota l'energia després d'haver
piulat mitja hora amb un instrument patentat, és d'esperar,
doncs, que la raça que xucla religiosament l'aiguarent a la panxa
de l'avorriment universal, perduri fins allà l'any 7000!

I que l'any 7000 treguin mocadors blancs, desfent-se en llàgrimes,
tot recordant els terribles dies que encara han de venir!

I finalment,

un poble

que ens ha parit a nosaltres, els aquí presents,

que som el miracle més miraculós de totes les històries i tots els temps

i sobre el qual els historiadors ja han constatat que ha
enderrocat la possibilitat de ressuscitar cap Llätzer, el resultat per
aquests pobles mal nodrits i arnosos en abrics rebregats és tanmateix
fantàstic,

i aquest és l'únic fet considerable i gloriós
gràcies al qual Europa Central s'enlaira de cop 1700 pisos amunt,
amb ascensor!

A l'aire!

Que tot això trobi un equilibri agradable i cordial
i que Europa Central esdevingui habitable,
una Nova Jerusalem!

Del recull *Mètode de l'àngel*, 1978

5. EPÍLEG

Ho vaig dir als meus amics l'any 1967
a Praga. No honoreu Kafka, us esclafarà
la casa. Creieu que els sospirs d'un tal K i d'en
Gregor Samsa us poden assegurar pa i amor?
Deixem tranquils els insectes i els àngels.
Els en tenen prou amb el cel, fa
temps que s'han ofegat rere les màscares
immortals. No sé com explicar-vos-ho
de la manera més clara possible què és
l'únic que importa: es tracta de nosaltres, nosaltres
som la vida. Capbussem-nos, doncs, en
aquest mar si ja toca, però siguem
conscients: no som ni crancs ni peixos.
Una sirena ens pot aixafar només si
les costes són mortes, per això fem guàrdia. Que sigui
la Š, que sigui la A, que sigui la L, i arribarà
el dia que puguem beure'ns també el seu
AMUN sense perill.
Però mentrestant tanquem-lo dins aquesta
caixa forta. El temps per a vosaltres
vindrà només si conservem
la humanitat que compartim.

Del recull *A l'encalç de la presa*, 1979

6. MANCATS DE DESTRESA

la dona plora com desesperada perquè sóc un poeta. No
m'estranya. La poesia és una màquina sagrada, la criada
d'una divinitat desconeguda i mata de manera
industrial. Quantes vegades jo mateix
no m'hauria mort si no hagués conservat
la calma, l'esperit calculador i
l'arrogància per esborrar-me
amb el meu propi instrumentari
les ales. Vola, vola, l'objecte
lluminós, *that's not me*, jo lleigeixo
el diari i faig un cafè amb uns operaris de
granota blava. Ells també es podrien
matar mentre s'enfilen a les torres i munten
cables elèctrics. I a vegades passa. El poetes es
maten sovint. I fan un gargot damunt
un full de paper, m'ha matat la Paraula, *my
vocabulary did this to me*. Però ningú
no em convencerà que això no és ser
maldestre. En totes les professions hi
ha gent maldestra. Qualsevol vianant
es pot matar si no sap què és
un pas de zebra.

Del recull *Màscares*, 1980

7. POPULAR

Tot poeta veritable és un monstre.
Destrossa la veu i la gent.
El desenvolupament de la tècnica del cant malmet
la terra perquè els cucs no ens mengin.
Un borratxo ven el seu abric.
Un lladre vendria la seva mare.
Només el poeta ven l'ànima per
separar-la del cos que estima tant.

Del recull *Analogia de la llum*, 1982

8. ELS POBLES QUE DEIXEN DE NARRAR

Els pobles que deixen de narrar el Relat,
moren. Olorosos d'ungüents, representen
l'accés directe al cor del món.
Ja no tenen ganes de girar en
cercles, ni de córrer per
la neu —descalços.
Els pobles que deixen de narrar el Relat,
ja no tremolen sota el pes de les forces
incomprensibles, les estrelles que els guiaven
ja no els guien. Ells mateixos són
estrelles,
aquests pobles que viuen en gràcia i abundància.
En despertar-se, a la banda
esquerra hi jeu un àrab,
jove i bell. Li fan l'amor al matí i
al vespre mentre ell balla i
parla. El tapen amb el seu tendal
totpoderós, aquests pobles que han deixat
de narrar el seu Relat.
Els pobles que deixen de narrar
el Relat simplement queden esborrats
pel plaer, la seva vida elegant sense gens de pes
només interessa a un grupet
de genets, companys, homes, que van enviar-li
el Hasan.

Del recull *La mesura del temps*, 1987

9. LA MEVA TRIBU

La meva tribu
ja no sent
la llibertat.

penetra
un aire semblant
a l'ozó

No la reconeix,
no la veu,
quan la toca.

de la infantesa,
llavors s'eixuga el front
suat,

La meva tribu
pensa
que el lent

s'allibera
d'*aquest* malson,
d'*aquestes* cadenes

declivi
dels seus cossos
i ànimes

i es gira,
lliure, i
s'adorm.

és natural.

Només de tant en tant,
per un instant, hi

Del recull *Ambre*, 1995

10. VERNÍS

El destí em fa rodolar. Com un ou, a vegades. A vegades,
m'empeny pendent avall amb les urpes. Crido. Em resisteixo.
Tots els meus suc, els poso en joc. No ho he de fer.
El destí em pot apagar com una espelma, ho sé. Si

el destí no ens infla l'ànima, ens congelem a l'instant.
He passat dies d'una angoixa terrible pensant que el sol
ja no sortiria. Que era el darrer dia per mi.
Vaig sentir com la llum se m'esmunyia de les mans i si

no hagués tingut a la butxaca prou quartos i la veu de la
Metka no fos prou suau i amable i concreta
i real, l'ànima se m'hauria escapat, talment com

un dia ho farà. Cal ser amable amb la mort. Tot plegat
és una bola humida. És el cau d'on venim. Som
vius per un instant. Mentre s'asseca el vernís.⁷¹

⁷¹ La traducció d'aquest poema va ser publicada a la plaquette del *XXVI Festival internacional de Poesia de Barcelona* (13 de maig de 2010), 79.

Simona Škrabec (Ljubljana, 1968) és doctora en literatura comparada per la Universitat Autònoma de Barcelona. Publica assaigs literaris en l'àmbit internacional i ressenya, en la revista *L'Avenç* i en diari *Ara*, novetats en català. És autora de *L'estirp de la solitud* (2002), *L'atzar de la lluita* (2005) i *Una pàtria prestada* (2017). Amb Arnau Pons ha coordinat *Carrers de frontera* (2007-2008). Ha traduït més de trenta llibres. Ha participat en el volum col·lectiu, dirigit per Esther Allen, *To be translated or not to be* (2007) i ha codirigit amb Teresa Iribaren el volum *Constel·lacions variables* (2012). Ha coordinat simposis i projectes de recerca els resultats dels quals s'han publicat en *Diàlegs sense fronteres* (2011), *Les distàncies d'Europa* (2013) i *Cultures's oxygen* (2017).

Els articles d'aquest número 4 de la revista *Veus baixes*,
publicats al maig de 2017,
amb ISSN 2254-5336,
es publiquen amb llicència Creative Commons:
se n'autoritza la reproducció sempre que se'n citi l'autor,
que sigui sense propòsits comercials
i que no se'n facin elaboracions derivades

